МАҲАЛЛИЙ КОРХОНАЛАРДА МАҲСУЛОТ СИФАТИНИ БОШҚАРИШ АМАЛИЁТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Мадумаров Фаррухбек Толибжонович

Андижон давлат университети мустақил тадқиқотчиси:

Аннотация: Ушбу мақолада республика ҳудудида жойлашган маҳаллий корхоналарда ишлаб чиқариш жараёнининг Халқаро стандартлар асосида олиб борилиши ва ишлаб чиқариш жараёнида маҳсулот сифатини бошқариш амалиётини такомиллаштириш борасида сўз юритилади.

Калит сўзлар: Маҳаллий корхоналар, маҳсулот, халқаро стандарт, экспорт.

Аннотация: В данной статье речь идет о ведении производственного процесса на основе международных стандартов на местных предприятиях, расположенных на территории республики, и совершенствовании практики управления качеством продукции в производственном процессе.

Ключевые слова: Местные предприятия, продукция, международный стандарт, экспорт.

Abstract: This article discusses conducting the production process based on international standards at local enterprises located in the territory of the republic and improving the practice of product quality management in the production process.

Keywords: Local enterprises, products, international standards, export.

Кириш

Ҳукумат томонидан маҳаллий ишлаб чиқариш корхоналарида маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнларини глобал стандартлар тизимига мослаштиришни рағбатлантиришга қаратилган ислоҳотларга устуворлик қаратилиши, бугунги кунда маҳаллий корхоналарда ташкил этилган сифат бошқаруви амалиёти фақатгина анъанавий ташқи бозорларга маҳсулот экспорт қилиш ҳажмини ошириш имконини бераётганлиги билан изоҳланади. Шу сабабли ҳам Янги Ўзбекистон шароитида саноат жиҳатдан тараққий этган мамлакатлар бозорларига кириб бориш имкониятини берувчи халқаро стандартлар талаби даражасида маҳсулот сифатини бошқариш амалиётига эга бўлган корхоналар фаолиятини ривожлантириш устувор вазифа сифатида белгиланмоқда. Жумладан, сўнгги йилларда республика бўйича амалга оширилган инвестицион дастурларда ҳам маҳаллий ишлаб чиқариш корхоналарида халқаро стандартлар талабларига жавоб берадиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш, жумладан, экспортер корхоналарни моддий-техник базаларини такомиллаштириш лойиҳалари турли ҳудудларнинг саноат салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш мақсадида ташкил этилган махсус ва кичик саноат зоналарида амалга оширилиб

ISSN 3030-3907

келинмоқда. Кенг кўламли ислоҳотлар амалга оширилишига қарамай, маҳаллий корхоналарда маҳсулот сифатини бошқариш жараёнлари анъанавий услуллар орқали ташкил этилиши ҳолатлари ҳали ҳануз кузатилмоқда.

Адабиётлар таҳлили: Маҳаллий корхоналарда маҳсулот сифатини бошқариш жараёнларида сифат назорати пунктларини жойлаштиришда кейинги босқичда қайта ишлаш имконияти мавжудлиги ҳолати аниқлашга, яъни орқалиқ маҳсулот таркибидаги кейинги босқичда қайта ишлаш имконияти мавжуд бўлганлирини кейинги босқичга ўтказилиб, қайта ишлаш имконияти бўлмаган (брак) лари эса ажратиб олишга асосланган ҳолда ўрнатилган. Бу турдаги сифат бошқаруви амалиётида маҳсулотни фақатгина қайта ишлаш имконияти бўйича сифат назорат пунктлари аамал қилиб, саноат жиҳаатдан тараққий этган мамлакатлар бозорларига кириш имконини берувчи халқаро стандартлар талабларига мос келмоқда. Шу сабабли ҳам маҳаллий корхоналарда маҳсулот сифатини бошқариш амалиётида корхона томонидан ўзлаштирилган маҳсулот ишлаб чиқариш босқичлари ўртасида сифат назорати пунктиларини ўрнатилишини функционал жиҳаатдан такомиллаштириш талаб этилади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, маҳаллий тўқимачилик-текстил корхоналарида маҳсулот сифатини бошқариш жараёнини таклмиллаштиришда сифат назорати пунктларини корхонада ўзлаштирилган маҳсулот ишлаб чиқаришнинг турли босқичларида уларнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда жойлаштириш керак бўлади. Бунда жаҳон тўқимачилик-текстил санотида етакчи бўлган ишлаб чиқариш корхонлари, жумладан, “Toray Industries, Shenzhou International, Arvind Ltd., Nishat Mills Ltd., Eurojersey SpA” каби компаниялар фолиятида маҳсулот сифатини назорат қилиш пунктларини улардаги ишлаб чиқариш занжири бўйича жойлаштириш хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда ташкил этиш керак бўлади. Таҳлилларга кўра, мазкур корхоналарда маҳсулот сифатини бошқариш самарадорлигини оширишда сифат назорати пунктлари қуйидаги вазифаларни ҳал этиш имконини беради:

Биринчи, маҳсулот ишлаб чиқариш учун зарур бўлган ҳом ашё (мато ёки газлама, ип), уни тўлдирувчи қисмлари (тугмалар, замок, турли нақшлар ва ҳ.к.) сифатини, жумладан, уларнинг ўзаро мутаносиблигини (яъни маҳсулот ишлаб чиқариш ҳом ашёси билан уни тўлдирувчи қисмларининг сифат жиҳатидан бир категорияга мансублиги) текшириш;

ISSN 3030-3907

Иккинчи, маҳсулот сифатини бошқаришда ишлаб чиқариш асбоб-ускунлари ва техникалари орқали ҳом ашёни қайта ишлашда сифат кўрсаткичига салбий таъсир кўрсатилмаслиги;

Учинчи, ишлаб чиқарилиши режалаштирилаётган маҳсулот учун керакли ҳом ашёдан самарали фойдаланиш асосида уни чуқур қайта ишлаш ва маҳсулот ишлаб чиқаришнинг миқдор ва сифат кўрсаткичларини такомиллааштириш;

Тўртинчи, маҳсулот ишлаб чиқариш учун сотиб олинган ҳом ашё ва ишлаб чиқарилган маҳсулотни сифатини бузмаган ҳолда қайта ишлаш, ташиш, ҳамда сақлаш учун тегишли шарт-шароитлар яратиш;

бешинчи, корхона персонали, жумладан, ишлаб чиқариш жараёнида бевосита иштирок этувчи ходимларнинг касбий тегишли даражадаги компетенлигини таъминлаш ва уни такомиллаштириб бориш асосида маҳсулот сифатини бошқариш амалиётини такомиллаштириш.

Тадқиқот методологияси: Жаҳон амалиёти таҳлилига кўра, корхоналарда маҳсулот сифатини бошқаришнинг “P2Q” тизими “B2B / B2C / B2G” сратегиялари амал қилиши натижасида маҳсулот ишлаб чиқариш занжирининг турли босқичларида маҳсулот сифатини қатъий назорат қилишга асосланган ҳисобланади.

Таҳлил ва натижалар: “B2B (Business to Business)” бошқарув стратегияси бу маҳсулот ишлаб чиқариш занжирининг турли бўғинлари бўйича чуқур ихтисослашувга эга бўлган корхоналар ўртасида ўзаро ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиш асосида тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнидаги ўзаро ҳамкорликда ўз аксини топади. Бунда маҳсулот ишлаб чиқариш занжирининг турли бўғинларида оралиқ маҳсулотни тегишли сифат даражасида ишлаб чиқариш асосида кейинги бўғинда ишлаб чиқаришни давом эттирадиган корхоналар учун аввалдан белгиланган маҳсулот сифати бўйича стандартга мос келадиган даражада маҳсулотни ишлаб чиқариш имконини бериши керак бўлади. Бу турдаги ҳамкорлик одатда кичик ва ўрта даражадаги корхоналар ўртасидаги ўзаро интеграцион-кооперацион муносабатларда ўз аксини топади.

“B2C (Business to Consumer)” стратегияси маҳсулот сифатини бошқариш жараёнида маркетинг ва менежмент дастурларидан бир вақтнинг ўзида фойдаланган ҳолда, истеъмолчиларнинг маҳсулот сифати бўйича мавжуд талабларига мос келадиган даражада ишлаб чиқаришни ташкил этиш ҳисобига шаклланган ҳисобланади. Бу турдаги стратегия одатда турли онлайн платформалар асосида корхонада ишлаб чиқарилган маҳсулот сифати бўйича истеъмолчиларнинг фикрларини ўрганиш асосида ташкил этиладиган

ISSN 3030-3907

сифат бошқаруви амалиёти учун хос ҳисобланади. Шу сабабли ҳам корхонада маҳсулот сифатини бошқариш амалиётида бошқарув қарорлари маркетинг тадқиқотлари натижасига асосланган ҳолда, мақсадли бозор сегментига йўналтирилганлиги ҳисобига юқори иқтисодий самарадорликка эришиш имконини беради.

“B2G (Business to Goverment)” стратегияси давлат харидлари ёки хорижий мамлакат бозорлари бўйича мавжуд маҳсулот стандартига мос келадиган маҳсулот ишлаб чиқаришга ихтисослашган сифат бошқаруви амалиётида ўз аксини топади. Масалан, ишлаб чиқарувчи корхона томонидан бошқа бир мамлакат бозорига кириб боришда дастлаб мамлакатда маҳсулотнинг сифати бўйича амалдаги стандартлар тизими таҳлил этилиб, унга корхонадаги маҳсулот сифатини бошқариш амалиёти мослаштирилади. Мазкур жараёнда маҳсулот сифатини бошқариш жараёнида вужудга келадиган ўзгаришлар “P2Q → B2G”, яъни миллий стандартлар тизимига йўналтирилган сифат бошқаруви тизимини шаклланишига олиб келади.

Хулоса: Халқаро бозорда маҳсулот экспортери ҳисобланган корхоналарда ташкил этилган маҳсулот сифатини бошқариш жараёнлари бир вақтнинг ўзида “B2B / B2C / B2G” сратегияларини қўлланилиши ҳисобига маҳсулот сифатини бошқаришнинг “P2Q” тизимини шаклланишига олиб келган. Ушбу тизимни амалиётда қўллашда ҳар бир корхона ўзининг нисбий рақобат устунликларидан фойдаланиш самарадорлигини таъминлашга устуворлик қаратиши билан аҳамиятли ҳисобланади. Жумладан, маҳаллий корхоналарда маҳсулот сифатини бошқариш амалиётига “P2Q” тизимини жорий этилиши мамлакатнинг ташқи иқтисодий фаолиятида муҳим стратегик ҳамкор мамлакатлар қаторига кирувчи МДҲ давлатлари билан биргаликда, узоқ хориж мамлакатларида амал қиладиган маҳсулот сифати бўйича стандартларга мос келадиган сифат бошқарувини шакллантириш имконини беради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Pathak B. Top Largest Textile Companies in the World. [Online Resource]. May. 28, 2024. URL: https://www.textilesresources.com/articles/top-largest-textile companies-in-the-world/

2. Методическое руководство по созданию и внедрению систем менеджмента качества на базе стандартов ISO серии 9000. Узбекское Агентство Стандартизации, метрологии и сертификации. [Электронный ресурс]. URL: https://new.standart.uz/upload/file/smq-tip-dok/metod_rukovodstvo_iso_9000ru.pdf

ISSN 3030-3907

3. Миллий сифат инфратузилмасини шакллантириш йўлида. 19.10.2020 й. Ўзбекистон Техник жиҳатдан тартибга солиш агентлиги. https://www.standart.uz/cyrl/news/view?id=2457
4. Разумов В.А. Управление качеством. – М.: ИНФРА-М, 2015. – 208 с; Герасимов Б.Н. Управление качеством. Практикум. – ИНФРА-М, 2015. – 208 с
5. Стандартга мувофиқлик тадбиркорга нима беради? 14.08.2023 й. Янги Ўзбекистон газетаси расмий сайти маълумотлари асосида. URL: https://yuz.uz/news/standartga-muvofiqlik-tadbirkorga-nima-beradi
6. Тебекин, А. В. Управление качеством: учебник для бакалавриата и магистратуры / А. В. Тебекин. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2018. – 410 с;
7. Тўқимачилик саноатини ривожлнтиришнинг Андижон модели. “Ўзтўқимачиликсаноат” уюшмаси маълумотлари асосида URL: https://uzts.uz/toqimachilik-sanoatini-rivojlanishing-andijon-modeli/
8. “Ўзтшқимачиликсаноат” уюшмасида саноат ташкилотлари ичида энг биринчи бўлиб ISO 9001:2015 халқаро стандартларини жорий қилинди. URL: https://uzts.uz/oztoqimachiliksanoat-uyushmasida-sanoat-tashkilotlari-ichida-eng-birinchi-bolib-iso-9oo2o5-halqaro-standartartlarini-joriy-qildi/

ISSN 3030-3907